

таких джерел фінансування, потрібно їх розглядати як додаткові, незаплановані надходження, які можна використовувати зважаючи на конкретну ситуацію у певному медичному закладі [2].

Отже для подальшого розвитку медичної галузі необхідним є розроблення та впровадження такої системи фінансування галузі охорони здоров'я, яка б врахувала як можливості громадян, так і їхні потреби. З цією метою доцільним є поєднання різних джерел фінансування, що у значній мірі дозволить покращити як фінансування медицини, так і якість послуг, що надаватимуться. Раціональний розподіл фінансового навантаження між різними категоріями громадян, роботодавцями та державою забезпечить збільшення надходжень коштів та покращення якості медичних послуг.

Для цього необхідно, щоб реформування системи охорони здоров'я України супроводжувалося посиленням фінансового забезпечення галузі шляхом диверсифікації джерел фінансових ресурсів.

Література:

1. Реформа системи охорони здоров'я URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
2. Джерела додаткових фінансових ресурсів для закладів охорони здоров'я. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/diversifikaciya-dzherel-finansuvannya-okhoroni-zdorovya> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
3. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-viii> (дата звернення: 01.10.2019 р.).

Жук Наталія Миронівна
*головний спеціаліст Золочівського
районного відділу ГУ ДМС у Львівській області*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ

Питання подальшої гармонізації процесу отримання житлових субсидій має узгоджуватися із міжнародними нормативно-правовими нормами соціального захисту, а тому на етапі формування соціальної

держави має бути досліджений досвід зарубіжних країн у сфері отримання населенням житлових субсидій. Розкриття набутого досвіду функціонування житлових субсидій у високорозвинених зарубіжних країнах, практичних навичок їх реалізації, аналізу теоретичних знань зарубіжних вчених у сфері соціального захисту сприятиме покращенню нормативно-правового регулювання відносин щодо призначення субсидій в Україні, практики їх застосування, а отже, й подальшому соціальному добробуту українців.

Загалом, аналізуючи досвід зарубіжних країн у соціальній сфері, констатуємо той факт, що у системі зарубіжних країн надання житлових субсидій не виділено в окрему чітко визначену систему соціального забезпечення. Суттєвою відмінністю є те, що у більшості країн отримання населенням субсидій спрямовано не на оплату житлово-комунальних послуг, а на інші, не менш важливі цілі. Наприклад, у США до державних субсидій та допомог відносять талони на харчування (Food Stamp Program), медичну допомогу, оплачувану відпустку по догляду за дитиною і т. ін. До приватних субсидій належать допомоги церковних спільнот, послуги по догляду за дитиною з боку родичів та інше [1, с. 89]. Розглядаючи питання призначення житлових субсидій в Україні зазначимо, що у більшості з них, як і в Україні, основним критерієм для надання соціальної допомоги є саме врахування доходів своїх громадян. У той же час житлові субсидії на оплату житлово- комунальних послуг не є популярним механізмом підвищення рівня соціального забезпечення в високорозвинених зарубіжних країнах. У таких країнах більш розвинутими є інші заходи соціальної підтримки населення, які мають дещо іншу соціальну спрямованість. Як було зазначено на засіданні Комітету з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення щодо ефективності системи надання субсидій населенню, сьогодні житлові субсидії в Україні призначаються 44% від загальної кількості домогосподарств. В Європі цей показник не перевищує 5-10%, при цьому в Польщі становить лише 2%. Ці показники свідчать про значне і стале «вимивання» коштів з державного бюджету [2]. Тобто мається на увазі те, що надання житлових субсидій хоча й має відповідну соціальну спрямованість на надання соціальної допомоги населенню, яке цього потребує, проте все ж таки має ризик нецільового використання грошових коштів, передбачених на фінансування житлових субсидій в Україні з боку уповноважених державних органів. Основним чинником соціальної підтримки населення у зарубіжних країнах є не надання субсидій на

оплату житлово-комунальних послуг, а надання допомоги на утримання житла, які суттєво різняться між собою. У таких країнах, як Австрія, Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Португалія основною соціальною допомогою є відшкодування вартості оплати житла (як орендованого, так і іпотечного). В Іспанії та Швеції поряд із вищевказаним видом соціальної допомоги населення існує також і надання допомоги у придбанні предметів домашнього вжитку.

Досліджуючи питання надання житлових субсидій у країнах Європейського Союзу, Ю. Шаригіна та С. Сиваєв вказують на те, що житловий фонд країн ЄС в статистичних базах даних розділений на дві групи: житло, в якому проживає власник житлового приміщення, і орендне житло. У свою чергу, кожна група розбивається на дві підгрупи: власники без обтяження або з обтяженням і орендарі, що знімають житло за ринковою або пільговою ціною (соціальне орендне житло). Власники без обтяження не несуть ніяких додаткових витрат, окрім витрат на утримання житла. У витрати на утримання житла власників житла з обтяженням входять додаткові витрати, пов'язані з виплатою кредиту за житло, паю в житловому кооперативі і, можливо, інші чинники [3, с. 10]. У таких країнах, як Франція, Німеччина, Бельгія взагалі відсутні будь-які субсидії на сплату житлово-комунальних послуг, але в цих країнах досить розвинутим є отримання субсидій на оренду житла. Зокрема, у Франції створений відповідний спеціальний орган – «Фонд сімейної допомоги» CAF (Caisse d'Allocations Familiales). Через нього уряд і надає громадянам допомогу у вигляді субсидій – CAF повертає частину витраченої на орендну плату суми. Розмір допомоги залежить від кількох факторів, зокрема, вартості оренди, площі та типу житла, кількості проживаючих, віку, сімейного стану, заробітної плати або стипендії (для студентів). Необхідними документами для призначення такого виду житлових субсидій є декларація про доходи, довідка про оренду, про склад родини та доходи її членів, про сплату податків за останній рік та банківські реквізити, а також копія особистого документу чи дозволу на проживання у Франції. У разі позитивного рішення CAF виплачує субсидії протягом усього терміну проживання, не враховуючи перший місяць. Зазвичай кошти переводять безпосередньо власнику житла, а різницю особа доплачує самостійно [4]. Наголосимо на тому, що у зарубіжних країнах орендна плата, яка встановлюється для орендарів житлового приміщення, вже включає в себе вартість житлово-комунальних послуг. Отже, Франція фактично не надає субсидію на оплату житлово-комунальних послуг, а

забезпечує надання соціальної допомоги тим громадянам, які орендують житло, шляхом перерахування орендодавцям відповідної частини грошових коштів на відшкодування його вартості. А оскільки розмір орендної плати включає в себе вартість житлово-комунальних послуг, фактично їх сплата здійснюється за рахунок надання соціальної допомоги (субсидії) державі. Така практика, на жаль, відсутня в Україні. Орендна плата відшкодовується власнику житлового приміщення, а на орендаря, в більшості випадків, покладається тягар по сплаті житлово-комунальних послуг. Єдиним шляхом отримання хоч якоїсь допомоги в Україні для орендаря є оформлення житлової субсидії на оплату житлово-комунальних послуг. Проте й на цьому шляху виникає ряд проблемних питань, серед яких відсутність належним чином оформленого договору із власником житла, який є необхідною умовою для призначення орендарю житлової субсидії, незгода власника житла на оформлення орендарем житлової субсидії (хоча така згода власника не є законодавчо закріплена, проте може виникати у особистісних взаємовідносинах між орендарем та орендодавцем) тощо.

Відшкодування коштів на оренду житла, а не на сплата відповідних комунальних послуг, має місце й у Швеції. Розглядаючи проблему житлових субсидій у цій державі О. П. Кавалевська вказує на те, що у Швеції до завдань житлової політики включають: контроль за рівнем квартплати; норми будівництва; систему фінансування і кредитування; субсидії на житлове будівництво і житлові допомоги. Плата за житло не могла бути вище муніципальної, а прибуток орендодавців не повинен перевищувати 2-3 % на рік. Житловими субсидіями користувалися і середньо забезпечені родини [5]. У Німеччині також немає програм на надання житлових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, але існує програма надання відшкодування на оренду житла, яка подібна у Франції. Єдиним обмеженням є те, що вона надається за умови не отримання особою будь-якої іншої соціальної допомоги. Цікавим є й порядок оформлення допомоги на оренду житла, який полягає у тому, що особа має переконливо довести факт своєї недостатньої платоспроможності на основі відповідних доказів. Субсидія не може бути призначена тим особам, які орендують житло високої якості та за досить високу ціну.

Аналізуючи питання отримання житлових субсидій зазначимо, що Україна не єдина держава, яка відшкодовує витрати на оплату житлово-комунальних послуг шляхом надання житлових субсидій. Подібну до

української державної політики у вказаній сфері реалізує відносно своїх громадян Російська Федерація, законодавством якої передбачено надання населенню субсидій на оплату житлово-комунальних послуг. Загалом в Росії умови призначення житлових субсидій є досить подібні з тими, які передбачені українським законодавцем. Основним критерієм визначення права на отримання житлової субсидії є рівень доходів громадян, який не дозволяє в повному обсязі здійснити сплату по рахункам за комунальні послуги. В Росії передбачено, що витрати на сплату житлово-комунальних послуг не мають перевищувати 22 % сукупного доходу сім'ї, але є встановлення іншої межі для окремих адміністративно-територіальних одиниць держави. Врахуванню при призначенні житлової субсидії також підлягає матеріальний стан утримувача житлової субсидії, наявність чи відсутність права власності на житло, його площа, загальні витрати на його утримання.

Проте, незважаючи на схожість призначення житлових субсидій в Україні та Росії, вони мають й певні відмінності. Основна відмінність полягає у фінансуванні надання житлових субсидій: в Росії фінансування здійснюється за рахунок суб'єктів федерації, а той час як в Україні це здійснюється із державного або місцевого бюджету. Законодавством Росії не передбачено й надання житлових субсидій іноземним громадянам, в Україні право на отримання житлової субсидії на рівні з громадянами України мають й іноземці та особи без громадянства за умови їх законного перебування на території України. Крім того, у законодавстві Російської Федерації передбачено норму, відповідно до якої субсидія на оплату житлово-комунальних послуг перераховується на особистий рахунок отримувача субсидії, відкритий в установі банку. Однак для окремої категорії осіб, таких як: інваліди 1 групи; перестарілі громадяни, які потребують постійного стороннього догляду (для цього вони повинні мати відповідний висновок, оформлений в лікувальному закладі); громадяни, які досягли 80-річного віку, за якими закріплений соціальний працівник, передбачена можливість доставки субсидій нарочним. На відміну від України, у Російській Федерації передбачена можливість призупинення виплати субсидії за наступних умов: несплата поточних платежів по ЖКП протягом терміну від 2 місяців; ненадання документів, що підтверджують зміну місця проживання, підстави проживання, склад сім'ї або розмір доходів сім'ї заявника; наявність у особи боргів з оплати ЖКП або укладення угоди на погашення заборгованості. Максимальний термін призупинення платежів по субсидії встановлюється на строк до 30

днів. Якщо належні особи з'ясують, що у громадянина були поважні причини для виникнення умов призупинення, то виплати можуть бути відновлені. Серед поважних причин законодавчі органи називають смерть родича, стаціонарне лікування заявника і затримку у виплаті зарплати. Строк надання житлової субсидії, як і в Україні, становить 6 місяців.

Частково оплату житлово-комунальних послуг за рахунок держави здійснює й Польща. У цій державі функціонує два види житлових субсидій: оплата за оренду житла і оплата житлово-комунальних послуг. Частина останніх є досить незначною у державі. Умовами отримання житлової субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, як і в Україні, є рівень доходу громадян, житлова площа, яка не має перевищувати 35 кв. м. для однієї людини, 40 кв. м. для двох осіб, 45 кв. м. для трьох осіб, 55 кв. м. для чотирьох осіб і т.д., проте можуть бути враховані й інші чинники матеріального стану особи, яка звертається за отриманням житлової субсидії. Загалом, у Польщі право на отримання житлової субсидії має досить незначне коло осіб, а кількість отримувачів субсидії за різними статистичними даними коливається від 2 до 5 % населення. Отримання субсидії є «розкішшю» для поляків, а право на її отримання мають виключно справді малозабезпечені громадяни. Цікавим є підхід до надання житлової субсидії у Естонії. У цій державі також не є популярним здійснення такого роду соціальної підтримки населення, а мета її надання зазвичай пов'язується із певними державними програмами соціального розвитку житлового господарства. Тобто державне фінансування у формі надання житлових субсидій здійснюється на конкретно визначені у програмі розвитку цілі та передбачає залучення не однієї, а значної кількості осіб. Це зазвичай пов'язано із здійсненням дій щодо забезпечення благоустрою адміністративно-територіальних одиниць Естонії (окремих міст чи сіл). Характерною рисою призначення житлових субсидій у зарубіжних країнах є те, що має бути дотриманий норматив частки витрат на житлово-комунальні послуги для населення.

Україна у своєму соціальному розвитку пішла дещо іншим шляхом, оскільки у нашій державі є принципова відмінність із зарубіжними країнами у формуванні державної політики у системі надання житлово-комунальних послуг населенню. На сьогодні спостерігається тенденція до «штучного» заморожування тарифів на сплату житлово-комунальних послуг, що призводить до ряду негативних наслідків та впливає на соціальний розвиток держави. Надання субсидій в такому випадку призупиняє процес формування ринкових цін на житлово-комунальні

послуги та процес розвитку економіки держави в цілому з тим, щоб громадянам надати роботу у відповідності до їх кваліфікації та здійснити гідну оплату праці за виконану роботу. Якщо порівнювати досвід зарубіжних країн та України можна в цілому підтримати думку А. І. Шевелева, який вказує на те, що в зарубіжних країнах житлові субсидії розглядаються виключно як інструмент соціальної підтримки в рамках державних і муніципальних програм боротьби з бідністю, в той час як в нашій країні житлові субсидії являють собою найважливішу складову економічного механізму управління житлово-комунальним господарством на стадії його реформування. По завершенні реформи функції системи житлових субсидій будуть максимально близькі до функцій, які виконує ця система в країнах з розвинутою ринковою економікою, але незалежно від виконуваних функцій посилення адресності має стати одним з головних напрямків її розвитку [6]. Отже, констатуємо той факт, що призначення житлових субсидій у зарубіжних державах здійснюється за ринковими цінами та за принципом прямої допомоги (субсидій), які надаються квартиронаймачам на зменшення плати за квартиру. Ці витрати фінансуються за рахунок державного бюджету і за рахунок бюджетів, передбачених на надання соціальної допомоги. Цілком очевидно, що одного лише переходу до ринкових цін на газ і опалення недостатньо. Потрібні комплексні заходи з реформування галузі [7].

Важливим аспектом варто назвати й те, що у високорозвинених зарубіжних країнах досить поширеною є практика економії енергетичних ресурсів. У зв'язку з цим та на виконання вищевказаного напрямку держава здійснює заходи щодо скорочення споживання електроенергії, передбачено можливість використання альтернативних джерел палива, скорочення витрат на споживання енергетичних ресурсів. А отже, збереження енергоефективності є пріоритетним напрямком розвитку зарубіжних держав, яка на нормативно-правовому рівні встановлює відповідні пільги для осіб, які забезпечують економію енергетичних ресурсів. У міжнародній практиці поряд з енергетичними, екологічними і податковими пільгами найпоширенішими механізмами державного стимулювання інвестицій в енергоефективність є різного виду компенсації частини витрат на придбання обладнання, у тому числі у формі надання субсидій на закупівлю високоенергоефективного обладнання за рахунок бюджету або різних фондів та інститутів розвитку.

Як висновок зазначимо, що на відміну від України, у зарубіжних країнах держава зацікавлена у зменшенні кількості отримувачів на оплату

житлових послуг, надаючи не безпосередню субсидію на оплату житлово-комунальних послуг, а на інші побутові цілі. Зарубіжні країни на нормативно-правовому рівні встановлюють відповідні пільги для осіб, які забезпечують економію енергетичних ресурсів, цим самим надаючи їм неабияку соціальну підтримку. Ключовим критерієм для надання соціальної допомоги у високорозвинених зарубіжних країнах є стан малозабезпеченості особи, характеристика її як такої, що дійсно потребує допомоги з боку держави. У зарубіжних країнах надання житлових субсидій населенню не виділено в окрему чітко визначену систему соціального забезпечення.

Література:

1. Рівень життя населення України / за ред. Л. М. Черенько. Київ: Консультант, 2006. 428 с.
2. Матеріали засідання Комітету з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, який проводився по темі "Ефективність системи надання субсидій населенню». URL: <https://rada.gov.ua/fsview/158535.html> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
3. Шарыгина Ю., Сиваев С. Сравнительный анализ доступности жилищно-коммунальных услуг для населения Российской Федерации и зарубежных стран. *Вопросы экономики*. 2015. № 6. С. 5 – 21.
4. Субсидії на комуналку: світовий досвід. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2089029-subsidii-na-komunalku-svitovij-dosvid.html> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
5. Ковалевська О. П. Світовий досвід розвитку державної житлової політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=618> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
6. Шевелев А. И. Ошибки адресности в региональных программах жилищных субсидий. *ГЦ жилищных субсидий г. Москва*. URL: <http://www.subsident.ru/publications/148> (дата звернення: 01.10.2019 р.).
7. Субсидія: нова суспільна змова. URL: <https://dt.ua/macrolevel/subsidiyi-nova-suspilna-zmova-.html> (дата звернення: 01.10.2019 р.).